

Сега е моментът България да използва парите на ЕС за намаляване вредните последици от промените в климата. Както обикновено страната ни не се интересува от новите възможности

Настоящият документи прави преглед на финансовите средства по различните оперативни програми, които имат пряко или непряко отношение за справяне с климатичните промени

Увод

За пръв път в историята си, за периода 2014 – 2020 г., ЕС включи политиките по изменение на климата (ПИК) сред задължителните хоризонтални политики, които трябва да бъдат подпомагани от всички европейски фондове. Нещо повече, в правилата за финансовия период изрично е посочено, че всяка страна, трябва да изразходва поне 20% от всички средства, които получава, за мерки, свързани с изпълнението на ПИК¹. Това означава, че всички национални програми, финансирани със средства от ЕФРР, ЕСФ, Кохезионния фонд, Фонда за развитие на селските райони и Фонда за морско дело и рибарство, следва да се подчинят на това условие, което заедно с други условия, предвидени в Регламентите за този период, формира сложна мрежа, целяща по-добра синергия при използването на европейските средства.

България, която като цяло няма добре структурирана и амбициозна политика, свързана с изменението на климата – както за борбата с причините, така и с адаптацията към вече настъпващите „последивици“. Причините за това са много и най-разнообразни. Някои са с дълги традиции („инженерният подход“ към реките), други – скорошни (масовият скептицизъм към човешкия принос за изменението на климата). Тази липса е пренесена и в подготовката на оперативните програми (вкл. ПРСР и ПМДР) за 2014 – 2020 г. Резултатът е следният:

- от една страна се „рапортува“, че страната е надвишила минималната граница от 20%

---

1 Regulation (EU) No 1303/2013 of the European parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006

финансиране на ПИК и е предвидила цели 26,22% за това²;

- от друга страна е невъзможно (с едно-две изключения) да бъдат открити ясно и конкретно формулирани цели, индикатори и финансиране, свързани с ПИК във всички ОП.

Дори там, където има най-големи – дори естествени! – възможности за провеждане на ПИК (напр. ОПТТИ, ОПРР, ПРСР), е налице общо говорене и липса на конкретика. По този начин не само се компрометира изпълнението на съответните политики по климата, но и се изпуска шансът за постигане на кохерентност между програмите и общи цели, важни за цялата държава (напр. въвеждане на иновативни практики и технологии, подобряване на обучението и образованието с фокус върху развитието на бизнеси, свързани с намаляване на последиците и адаптация към климатичните промени и т.н.)

Трябва да отчетем и неубедителната роля на МОСВ, чиято задача беше да се създадат и разпространят насочващи документи за прилагане на Политиката по околна среда (ПОС) и ПИК във всички ОП. Насоките за ПОС и ПИК в процеса на програмиране бяха публикувани навреме, но съдържаха много общи и непълни изисквания, при това не към всички програми. Насоките за ПОС и ПИК в процеса на изпълнение на оперативните програми закъсняват с повече от две години (трябваше да са публикувани през 2013 г.). Текстът, който се предлага за обсъждане и одобрение³, е изпълнен с общи приказки. Не се дават никакви насоки за количественото и качествено измерване на резултатите от мерките, за които се твърди, че работят за постигане на ПИК.

Оценка на оперативните програми, ПРСР и ПМДР:

1. ОП „Региони в растеж”

ОПРР 2014-2020, за разлика от ОПРР 2007-2013, предвижда целенасочени мерки за по-широко подобряване на енергийната ефективност в т. нар. „опорни центрове“ на селищната мрежа, които могат да имат съществен принос и към политиките за климата и околната среда. Местоположенията на тази подкрепа са селища с национална и с регионална значимост, съгласно националната концепция за пространствено развитие. Формите на тази подкрепа включват инвестиции за енергийна ефективност, обособени като самостоятелни операции (конкретно тези в състава на ПО2 „Подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферните райони“); както и такива инвестиции в състава на по-комплексни проекти (значителни възможности за такива интервенции съществуват в ПО1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“, и в по-малка степен по всички останали инвестиционни приоритетни оси). Според програмата резултатите от тези инвестиции се очаква да подкрепят целите на националната енергийна политика, и

2 Споразумение за партньорство на Република България, очертаващо помощта от Европейските структурни и инвестиционни фондове за периода 2014 – 2020 г.

3 <http://www.moew.government.bg/?show=konsultacii&kid=148>

индикативните национални цели за пестене на енергия, заложен в националния план за действие за енергийна ефективност 2014-2020.

Като конкретни мотиви за избора на тези приоритети програмата изтъква следните аргументи, във връзка с ПОС и ПИК:

- Постигане на целите на Стратегически приоритет 3 „Свързаност и зелена икономика за устойчив растеж“, подприоритет „Преминане към нисковъглеродна икономика, енергийна и ресурсна ефективност“ на Споразумението за партньорство
- Пряк принос за постигане на Национална цел 3 по Пакет „Климат-енергетика“ в Националната програма за реформи: „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутното
- крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25% към 2020 г.“
- Изпълнение на Специфична препоръка 6 на Съвета по отношение повишаване на енергийната ефективност;
- Пряк принос за постигане на Подприоритет 7.2 „Повишаване на енергийната ефективност“ на НПР България 2020.

В същото време съществуват сериозни съмнения за практическата реализация на заложените в документа цели. Нека припомним, че аналогичните мерки по ОПРР 2007-2013, макар и много по-малки по обем, бяха отложени без очевидна причина за последните три години от периода на нейното изпълнение, срещнаха разнообразни критични затруднения от практически, организационен и финансов характер, и дори в момента (последното полугодие от периода за изпълнение) се намират в крайно незадоволителна степен на реализацията на своите резултати.

Също така, необходимо е практическата реализация на програмата да конкретизира някои неясноти и непълноти от текстовете на ОПРР. На първо място, с изключение на инвестициите по ПО2, не се представят конкретни целеви стойности, финансови и физически измерители, на вложенията за енергийна ефективност, и на резултатите от тях. Макар да е вероятно осъществяването на такива дейности по другите приоритетни оси, не са фиксирани финансовите обеми на тези инвестиции като суми, и като част от цялостните бюджети по отделните ПО.

По отношение на отчитането на резултатите, ние предлагаме да се засили елементът на пряко измерване на спестяваните емисии от обектите на предприетите инвестиции за период, не по-къс от 5 години след реализацията на инвестициите.

Също така, ОПРР не разглежда изпитваните трудности по сходните инвестиции за енергийна ефективност през периода 2007-2013, и не ги адресира с формулирани научени уроци, и с адекватни действия на програмните органи, които да предотвратят аналогични затруднения в много по-голям обем през периода 2014-2020. Това състояние също трябва да бъде адресирано от програмното изпълнение през новия период.

2. ОП „Транспорт и транспортна инфраструктура“

Изпълнението на конкретните мерки за жп транспорт по ОПТТИ се очаква да има конкретен принос и въздействие към националните цели 20-20-20 по политиката за изменение на климата. В Третия национален план за действие за изменението на климата сектор „Транспорт“ е посочен като един от основните източници на емисии на парникови газове. Причините за това са приватизацията и последвалото лошо управление качеството на автомобилния транспорт, значителното съкращаване на субсидиите за железопътния транспорт и закриването на железопътни маршрути, водещо до промяна в структурата на транспорта – от железопътен в автомобилен. Съответно, необходимото политическо противодействие трябва да постави силен акцент върху прехвърлянето на междуградските и регионални превози на пътници и особено на товари, от автомобилно-шосейните, към жп алтернативи. Трябва да се отбележи, че такава комплексна подкрепа за товарните жп превози през периода след 1990г и до момента на практика липсва (като се мине през общата поддръжка на жп линиите и товаро-разтоварните съоръжения с промишлено предназначение, липсата и системното неизграждане на почти всички необходими елементи за национални мултимодални превози, включително отказът от изграждане на някои такива съоръжения с договорени заеми от международни организации).

От текста на ОПТТИ не става ясно и какви конкретни оперативни средносрочни цели си поставя тя, във връзка с европейската Бяла книга за развитие на транспорта. В пътната карта на стратегията „Транспорт 2050“ се определят специфични цели за различните видове пътувания — градски, междуградски и на дълги разстояния:

За междуградски пътувания: 50% от всички превози на пътници и товари на средни разстояния следва да се извършват от железопътен и воден транспорт вместо от автомобилен транспорт.

- **До 2050 г. по-голямата част от пътническия транспорт на средни разстояния около и над 300 км трябва да се осъществява по релсов път.**
- **До 2030 г. 30 % от пътните товарни превози над 300 км следва да се прехвърлят към други видове транспорт, например железопътен или воден, а до 2050 г. — над 50 %.**
- **До 2050 г. всички летища от основната мрежа следва да бъдат свързани с железопътни мрежи, по възможност високоскоростни. Следва да се гарантира, че всички основни пристанища са свързани в достатъчна степен със системите за железопътен превоз на товари и, където това е възможно, с вътрешните водни пътища.**
- **До 2020 г. следва да бъде създадена рамката за европейска система за информация, управление и плащания в мултимодалния транспорт както за пътници, така и за товари.**

Пътната карта „Транспорт 2050“ и анексите към нея лансират концепцията за основна мрежа (core network) на европейския транспорт, и във връзка с това отправят детайлни препоръки за териториалното развитие на видовете транспорт във всички европейски региони и държави-

членки. Препоръките за приоритетните „опорни точки“ на основната транспортна мрежа в България включват⁴:

1а. Градски транспорт: София;

2. Морски пристанища: Бургас;

3. Транс-гранични връзки със съседни държави:

- със Сърбия – Калотина (пътен и жп);
- с Македония – Гюешево (пътен и жп);
- с Турция – Свиленград (пътен и жп).

В рамките на ОПТТИ 2014-2020 се предвиждат инвестиции в строителни работи по жп участъци от направление Елин Пелин – Пловдив – Бургас, а именно: участъците Елин Пелин – Ихтиман, Ихтиман – Септември и оставащите участъци по линията Пловдив – Бургас (Фаза 2). Тоест новата програма не добавя никакви нови транспортни направления към единственото вече разработвано от началото на предния период – участъкът към Свиленград и турската граница. Не се предвижда и съществено подобряване на свързаността на вътрешната национална мрежа с новоизградения Дунав мост 2 в района на Видин. Инвестициите в направление Сръбска граница – Драгоман – София – Елин Пелин принципно вече фигурират в плановете на министерството, но са negliжирани от новата ОПТТИ, като се очаква да бъдат финансирани със средства от Механизма за свързаност на Европа (МСЕ), което предвид силната конкуренция на аналогични проекти от други държави-членки според нас е слабо вероятно.

В окончателния вариант на програмата се откриват и следните проблеми, свързани с изпълнението на ангажиментите по ПИК:

- липсват каквито и да е доказателства (анализи, изчисления, експертизи и т.н.), че ще бъде постигнато прехвърляне на товари и пътници от автомобилния към жп-transporta. Заложено увеличение на товарите и пътниците в жп-transporta (с между 4,5 – 4,8%) по никакъв начин не може да бъде свързано с прехвърляне (шифт) и като цяло е достатъчно маргинално, за да може да бъде отчитано като успех;
- без никакви аргументи е отпаднало изграждането на нови интермодални терминали;
- увеличението на пътничкопотока в Софийското метро не се анализира спрямо общия брой пътувания на наземния личен и обществен транспорт и не е заложено отчитането на абсолютните и относителни ползи за климата. При действието на сегашните метролъчове се наблюдават все повече задръствания в града, които работят срещу позитивния ефект от увеличавения брой пътници в метрото.

---

4 Regulation (EU) No 1315/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 on Union guidelines for the development of the trans-European transport network and repealing Decision No 661/2010/EU, ANNEX II

3. ОП „Околна среда“

Очакваше се в тази ОП да има ясно определени мерки за прилагане на ПИК, които да бъдат и достатъчно добре финансирани. За съжаление това не е така въпреки тезата, че едва ли не цялата програма е съставена от мерки, които **по принцип** подпомагат борбата с климатичните промени и/или адаптацията към тях.

Програмата заделя едва **14,57%** от средствата си за дейности, свързани с промените в климата. Тези средства са разпределени във всичките пет оси (без „Техническа помощ“). Отбелязано е, че **100%** от средствата по Ос 4 („Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“) – почти **66,750 млн. евро** – ще се използват за дейности, свързани с климата.

Анализът на предложените дейности показва, че целите за смекчаване на последиците и адаптацията към промените в климата са адресирани частично. Там където са адресирани, се открива отново класическия подход за финансиране на големи инженерни и инфраструктурни решения, които са далеч от устойчивостта, водят до големи разходи и загуба на ресурси.

Ос 1 „Води“. Не можем да приемем, че изграждането на ВиК инфраструктурата по начина, по който се прави в България е мярка, свързана с постигане на цели като „Гарантирано осигуряване на вода за населението и бизнеса в условията на промени на климата, водещи до засушаване“ и „Запазване и подобряване на състоянието на повърхностните и подземните води“. По-скоро сме свидетели на обратното. Мерките, които са директно насочени към климата в тази ос са свързани с улавянето и оползотворяването (за енергия или изгаряне на факел) на метана от ПСОВ. Като такива могат да се приемат и мерките, свързани с изграждането на мониторингови системи, стига обаче те да бъдат проектирани и изградени по съответните стандарти.

Ос 2 „Отпадъци“ също съдържа противоречиви по отношение на климата мерки. Проектът за управление на софийските отпадъци – трета фаза (изграждане на пещ за изгаряне на горивото от отпадъци, получено при фаза 2) по-скоро ще има негативен ефект чрез увеличаване на емисиите. Други мерки, свързани с развитие на рециклиране, повторна употреба, използване на биомасата, демонстрационни проекти за „нулеви отпадъци“ и т.н. могат да имат благоприятен климатичен ефект.

Ос 3 „НАТУРА 2000 и биоразнообразие“ може да допринесе за смекчаването на последиците и адаптацията, като подкрепя проучванията и анализите, които имат отношение към тези цели. Доброто състояние на мрежата НАТУРА 2000 би имало позитивен ефект върху регионалния и местния климат.

Ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“ е отбелязана като 100% насочена към климатичните промени. Тук има съмнения доколко това е така по отношение превенцията и борбата със свлачищата. Ерозионните процеси и свлачищата са естествени явления,

които могат да се усилят под въздействието на промените в климата, но не са причинявани само от този „фактор“. Важен фактор е конкретната човешка дейност на дадена територия (застрояване, иригация и т.н.) На второ място тези явления в немалка степен не подлежат на контрол и предотвратяване и е много по-важно да се прецени изпълнението на дадени видове дейности и проекти в рисковите територии, а не да се хаят ресурси за невъзможни „укрепвания“, „дренажи“ и т.н. В този смисъл е необходимо да се прецизират и подкрепят само дейности, които ще доведат до намаляване на риска от свлачища поради човешки дейности, предизвикващи проблеми (напр. горски сечи, земеделски дейности, пътно строителство и т.н.).

Позитивен пример в тази ос е изграждането на Национална система за управление на водите, която „в реално време ще се подобри прогнозирането и ранното предупреждение при риск от наводнения“. Финансирането на екосистемно базирани решения – напр. възстановяване на заливни зони и т.н. също ще има позитивни резултати. Лошите практики обаче продължават с финансиране изграждането и укрепването на инфраструктура и съоръжения от класически тип – диги, корекции на речни корита, ликвидирани на крайречната растителност и т.н. Същото се отнася и за инфраструктурата, свързана с укрепването на свлачищата – контрафорси и т.н., които могат да бъдат приравнени с обикновена загуба на средства, доколкото тяхната неефективност е доказана. Като цяло трябва да се направи внимателна оценка на свлачищните процеси в страната и в никакъв случай да не се финансират дейности там където причината е човешка дейност.

Ос 5 „Подобряване качеството на атмосферния въздух“ трудно може да убеди, че има реално отношение към климатичните промени. Не само поради сумите *на ангро* (50 млн. евро за цялата ос и 20 милиона за дейности, свързани с климата), но и поради липсата на каквито и да е конкретни мерки в тази посока, сред посочените в частта за нея в ОПОС. Доколкото обаче предстои определяне на индикаторите за резултат по тази ос до края на 2016 г., смятаме, че има възможност темата за климата да бъде правилно адресирана.

4. ОП „Развитие на човешките ресурси“

Тази програма е сред тези, които имат голям капацитет за обучения в дейности (знания, умения и практики), свързани с работни места в сектори, имащи пряко отношение към изпълнението на ПИК. За съжаление този капацитет е използван много ограничено. Само 1,74% (16,299 млн. евро) от бюджета на програмата е насочена към изпълнението на ПИК. Дори за тези средства обаче не е конкретизирано как точно (чрез какви конкретни дейности) ще допринесат за изпълнението на ПИК.

ОПРЧР би могла да подкрепя целенасочени обучения на представители на различните групи (млади безработни, търсещи работа, вкл. над 55 г., малцинствени групи) в енергийната ефективност, инсталирането и поддържането на малки ВЕИ, ресурсната ефективност (вода и др.), устойчивото управление на отпадъците и т.н. Тези възможности обаче трябва да се официализират

при отварянето на отделните мерки и проектите за обучение в тези сфери да бъдат подкрепяни с предимство.

5. ОП „Иновации и конкурентоспособност“

Авторите на ОПИК са се отнесли крайно формално и несериозно към включването на проблемите на климата в програмата. Това е единствената ОП, в която липсва Таблица 19 и в която сумите, насочени към справяне на проблемите с климатичните промени са определени със забележка към таблицата, показваща разпределението на финансовия план на ОП по оси, фондове и тематични цели:

„Забележка: Насоките за интеграция на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата във фондовете за Кохезионна политика, Общата селскостопанска политика и Общата политика за рибарство за периода 2014-2020 г. предвиждат за всяка програма да се идентифицират адекватен брой цели, ориентирани към изпълнение на изискванията за интеграция на ПОС и ПИК в петте ЕСИФ, като се гарантира, че те съдържат необходимите количествени показатели, спрямо които впоследствие да се измерва напредък. Според методологията по кодове за определяне на размера на средствата в подкрепа на целите, свързани с изменението на климата, по ОПИК са изчислени 21.12%.⁵“

По този начин е много трудно да се определи в кои от приоритетните оси какви средства са насочени към климата, нито какви дейности ще бъдат подкрепени с тези средства.

В самите приоритетни оси са заложили разходи, които биха могли да се отнесат към климата:

- в **Приоритетна област (ПО) 1 „Технологично развитие и иновации“**: за „065 Инфраструктура и процеси за научни изследвания и иновации трансфер на технологии и сътрудничество в предприятия с акцент върху нисковъглеродната икономика и устойчивостта към изменението на климата“ – 14,195 млн. евро;
- в **ПО 3 „Енергийна и ресурсна ефективност“**: за „003 Производствени инвестиции в големи предприятия, свързани с нисковъглеродната икономика“ – 44,200 млн. евро и за „068 Енергийна ефективност и демонстрационни проекти в МСП и спомагателни мерки“ – 183,647 млн. евро;

Сумата от тези разходи обаче не отговаря на процента, даден в самата ОП.

---

5 Версия на ОПИК от месец септември 2015 г. след прехвърлянето на 102 милиона евро към новата ОП ИМСП. В първоначално одобрената версия (март 2015 г.) процентът е 15.

Дейностите, свързани с климата също не могат да бъдат напълно определени. Всички текстове са общи и реферират към „Насоките за ПОС и ПИК“ на МОСВ без никаква конкретика. Интересно е, че почти един и същ текст присъства както в ПО 1, по която се заделят над 14 милиона евро, така и в ПО 2 „Предприемачество и капацитет за растеж на МСП“, по която няма индикации да се заделят средства за климата:

- В ПО 1: *„подкрепа за операции, чийто краен резултат ще допринесе за подобряване на ресурсната ефективност и свързаното с това смекчаване на степента на изменението на климата. Съгласно Насоки за интеграция на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата във фондовете за КП, ОСП и ОПР за периода 2014 – 2020 г.“*
- В ПО 2: *„подкрепа за операции, чийто краен резултат ще допринесе за смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяване към тях. Съгласно Насоки за интеграция на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата във фондовете за КП, ОСП и ОПР за периода 2014 – 2020 г.“*
-

По-лесно това може да се направи в ПО 3, ИП 3.1. „Енергийни технологии и енергийна ефективност“, където имаме и два индикатора, свързани с климата:

- Реализирани енергийни спестявания в предприятията в резултат от изпълнените проекти
- Намаляване на емисиите на парникови газове

Нямаме обаче база, по която да оценим реалността на заложените спестени стойности. Някаква индикация за целите е следният текст: „Предвижда се предприятията да се подкрепят за мерки с потенциал за енергийни спестявания, на база енергиен одит, като с това се очаква изпълнението им да допринесе за повече от 7% от заложената в Плана (НПДЕЕ – б.а.) национална цел за допълнителните енергийни спестявания в КЕП и над 40% от целта за допълнителни енергийни спестявания от индустрията.“

6. ОП „Инициатива за МСП“

Създадена през юни 2015 г. тази програма „отне“ 102 милиона евро от ОПИК предвидени за изпълнение на дългов инструмент – гаранции върху портфейл от дългове по ИП 2.2. „Капацитет за растеж на МСП“, ПО 2 „Предприемачество и капацитет за растеж на МСП“. Като програма, създадена след приключване на почти всички преговори по останалите ОП, логично би било да намерим в тази ОП добре разработени връзки между подкрепата на МСП и проблемите на климата. Такива обаче липсват напълно. Подобна липса е показател за реалността – българските власти се интересуват от промените в климата не заради тяхната същност и за да се справят с предизвикателствата, а единствено и само когато могат да получат „свободни“ пари по темата.

7. ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“

Това е единствената ОП, която не предвижда никакво финансиране на ПИК. По този начин се задълбочават два проблема:

- Българската наука лишава не само себе си от участие в това важно направление от развитието на световната наука, но по този начин лишава и управлението на България от това да получи реални, съвременни и надеждни данни за определени процеси, каквито в момента няма или не се предоставят.
- Индиректно се продължава линията на насаждане на климатичен скептицизъм сред българските граждани, този път, като темата се игнорира при подкрепата на научни структури и изследвания, международен обмен и по завоалиран начин – в образованието.

8. ОП „Добро управление“

Тази програма е ориентирана към повишаване капацитета на администрацията и подкрепа за административната реформа, както и към подкрепа на реформата в съдебната система. Другата основна дейност е предоставяне на техническа помощ. Програмата предвижда 1,14% от бюджета си за разходи за ПИК (3,245 млн. Евро), които са в ПО2 „Засилване на институционалния капацитет на публичните органи и заинтересованите страни и ефективна публична администрация“. Посочените дейности, свързани с темата включват обучения, финансиране на разходите за възнаграждения и други свързани с тях разходи за сметка на работодателя за служителите на „национална структура за интеграция на ПОС и ПИК и за координация и контрол по изпълнение на мерки от НПРД“, разработване и актуализация на документи, проучвания, анализи, оценки и др. за интегриране на изискванията на ПОС и ПИК; укрепването на административния капацитет, включително обучителни планове и материали и обучения за ефективното изпълнение на ПОС и ПИК, информационни кампании, обмяна на опит; информационни системи и др. Мерките, свързани с административната ефективност и качествена съдебна система ще включват и обучения за администрацията по превенция и управление на риска, както и „зелени“ инициативи и такива за постигане на енергийна ефективност при въвеждането на електронното управление и правосъдие. Ще се подкрепят мерки за хоризонтална интеграция на ПОС и ПИК в националните политики за развитие. Чрез въвеждането на достъп до информация за служебно ползване и електронни услуги ще бъде намалено използването на хартиени носители.

9. Програма за развитие на селските райони

Във връзка с ПОС и ПИК, ПРСР 2014-2020 има специфично отношение в две направления – щадящото използване или възстановяването на местните природни ресурси в третираните селски райони, и подкрепата за инвестиции в областта на енергийната ефективност и производството на енергия от ВЕИ.

ПРСР 2014-2020 е включила и шестте препоръчителни приоритета за развитие на селските райони в ЕС, които са представени от Главна дирекция „Селско стопанство“ в ЕК (с изискване за включване на поне четири от тях). Според текста на програмата, някои специфични под-видове на

предвидената подкрепа на ПРСР в тези приоритети, насочена към щадящото използване, или към възстановяването на селската природа, са:

- **Приоритет 4 – Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство;**
- **Приоритет 5 - Насърчаване на ефективното използване на ресурсите и подпомагане на прехода към нисковъглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в селското стопанство, сектора на храните и горското стопанство.**

В по-малка степен е възможен и принос за целите на ПОС и ПИК на предвидените инвестиции по приоритет 1 - Стимулиране на трансфера на знания и иновациите в областта на селското и горското стопанство и селските райони. Тъй като обаче предварително не е известен характерът на трансферираните знания и иновации, на този етап не е възможно да се каже каква ще е конкретната степен на екологична полезност от тези дейности.

Шестте приоритета на ПРСР са придружени от 19 мерки, също унифицирани на ниво ЕС. Сред тях някои от мерките с вероятен принос за ПОС и ПИК са:

- **Мярка 8 - Инвестиции в развитие на горските райони и подобряване на жизнеспособността на горите;**
- **Мярка 10 - Агроекология и климат;**
- **Мярка 11 - Биологично земеделие;**
- **Мярка 12 - Плащания по „Натура 2000“ и Рамковата директива за водите;**
- **Мярка 13 — Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения;**
- **Мярка 15 - Екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство и опазване на горите.**

В по-неопределена степен, възможност за принос има и по следващия списък от мерки, които макар и не изрично насочени за осъществяване на ПОС и ПИК, могат да имат положително странично въздействие в тази посока:

- **Мярка 1 - Трансфер на знания и действия за осведомяване;**
- **Мярка 2 - Консултантски услуги, услуги по управление на стопанство и услуги по заместване в стопанство;**
- **Мярка 4 - Инвестиции в материални активи;**
- **Мярка 19 - Подкрепа за местно развитие по LEADER (BOMP — водено от общностите местно развитие).**

Сред индикаторите за изпълнение на програмата ще се наблюдава броят на инвестиционните операции в енергоспестяването и енергийната ефективност, и има за своя целева стойност към 2023 г. 840 бр. такива операции. Текстът на програмата не изяснява до каква степен предвидените интервенции ще се отнасят изключително за подобни подобрения, или ще представляват комбинирани форми на подкрепа, с включен малък дял на подкрепата за посочените приоритети.

Още един аспект, оставен неизяснен от ПРСР 2014-2020, се отнася до страничните въздействия на предвидената подкрепа за енергоспестяване и енергийна ефективност, по отношение на местните компоненти на природната среда. Нека припомним, ще през периода 2007-2013 съществена част от направените инвестиции за фотосоларни паркове в селските райони в съмнителна степен опазваше, или в някои случаи очевидно увреждаше, съществуващите компоненти на природната среда, включително и такива в защитени територии от мрежите Натура 2000 и места по Рамсарската конвенция.

Не е изключена и възможността средствата, формално предвидени за развитие на политики в селските райони за прилагането на ПОС и ПИК, в хода на оперативното изпълнение да се окажат пренасочени в други мерки и приоритети, без такъв положителен екологичен принос. Дискусия с вземане на решение в този смисъл беше проведена през месец октомври 2015 г. в една от работните групи по финализиране на ПРСР 2014-2020, във връзка с промяна на програмата в частта за агроекология и климат, за подкрепа на растениевъди, отглеждащи голям спектър от потенциално медоносни култури (зърнени, маслено-етерични, фуражни и други), което създава значителна възможност за такова отклоняване не по предназначение на средствата за изпълнението по тази мярка.

Необходимо е практическото изпълнение на подкрепата за развитие на селските райони през периода 2014-2020 да създаде и да приложи практика, която да реализира едновременно както опазване на препоръките на ПОС, така и проактивна и високо-ефективна реализация на приоритетите на ПИК, адресирани в текста на програмата.

Заклучение (изводи и препоръки)

Основните изводи, свързани с включването на ПИК в Оперативните програми са следните:

- Общата индикативна сума, определена за действия, свързани с климата според Споразумението за партньорство представлява 26,22% от сумите по ЕСИФ за България. Стойностите (процентните съотношения) в различните оперативни програми са разпределени неравномерно от 0 до 26%
- Във всички оперативни програми липсва ясното показване на конкретните дейности, чрез които ще се изпълняват ПИК, конкретните средства за тяхното финансиране, както и (с изключение на две конкретни оси от две ОП) на начините за измерване на резултатите от гледна точка на климата. Посочени са само общите суми за климата по приоритетни оси, но по никакъв начин не може да се разбере за кои точно дейности те са насочени.
- Изглежда, че анализите за включването на ПИК в оперативните програми не са били много подробни и обхватни, защото съвсем лесно се откриват неизползвани възможности за прилагането им. Текстовете, описващи прилагането на ПИК са формални и общи, рядко (като в ОПДУ и донякъде ОПОС) се посочват конкретни мерки.
- Пропусната е възможността да се популяризира прилагането на ПИК на местно (общинско) ниво. Нито в ПО 1 на ОПРР (ИПГР), нито в ПРСР (ВОМР), нито в другите ОП, които имат отношение към воденото от общностите местно развитие, са отбелязани задължения или

възможности, свързани с изпълнението на ПИК.

- Отношението към проблемите, свързани с климатичните промени като цяло е формално. Липсва конкретика, липсва и усещането за реална ангажираност на институциите към темата. Отново се действа под натиска на решенията на европейските институции.

Основните препоръки са две.

Първата е свързана със сегашния период, 2014 – 2020 г. Необходимо е както МОСВ, така и управляващите органи на всички програми да конкретизират максимално климатичните цели на самите оперативни програми. За целта може да се подобрят и разширят системите за индикаторите, да се използват годишните програми и промените в ОП-тата.

Втората препоръка се отнася до програмирането на следващия период, 2021 – 2027 г. Необходимо е да се създаде информационна банка за резултатите, свързани с климатичните промени по всяка мярка, ос и дейност във всички ОП. Тук трябва да се включат и анализите, които засягат климатичните промени без значение дали са финансирани със средства от еврофондовете. Целта е следващото програмиране да включи много по-добра информационна основа и да заложи амбициозни цели пред оперативните програми по отношение на смекчаване последствията и адаптацията към промените в климата.

За контакти и допълнителна информация:

Георги Стефанов, Мениджър „Климатични промени и Зелена икономика“ WWF България
GSM: + 359 889 517 976, ел.поща: gstefanov@wwfdcp.bg

Петко Ковачев, Изпълнителен директор „Институт за зелена политика“, GSM +359 88 842 0453,
ел.поща: gpibulgaria@gmail.com

Приложение 1

Допълнителна информация за Коалиция за климата

Коалиция за климата - България, обединява над 30 юридически лица от неправителствения сектор, браншови организации, медии, както и повече от 20 експерти основно от научните и университетските среди: <http://climatebg.org/about/members/>.

Към "Коалиция за климата - България" вече се присъединиха организациите:

Блуинк Информационна мрежа, Екологично сдружение „За Земята“, Информационен и учебен център по екология, Фондация „Междуетническа инициатива за човешки права“, Сдружение „Агролинк“, Сдружение „Природа назаем“, Фондация "Деметра", WWF Световен фонд за дивата природа – България, Приятели на земята – България, Регионален екологичен център - София, Институт за Зелена Политика, Народно читалище „Бъдеще сега“, Сдружение „Велоеволюция“, „Млади зелени“, Фондация „Оранжева луна“, Университетски клуб UNESCO, Списание 8, Горичка: зеленият сайт, Червената къща - Център за култура и дебат, Фондация „Европейски екологичен фестивал“, Greenpeace-България, представители на академични среди, бизнеса, Институт за нулево енергийни сгради, Българска соларна асоциация, Българска фотоволтаична асоциация, и др.

Коалиция за климата – България се подпомага с проект *"Повишаване ефективността на Коалиция за климата – България (ККБ), чрез увеличаване на капацитета и създаване на нови партньорства с бизнеса. Влияние и въздействие на местните и национални политики"*, финансиран в рамките на Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009 – 2014 г. www.ngogrants.bg и изпълняван от WWF. Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от WWF и Коалиция за климата и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.